DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-668-6-28

СТУДЕНТСЬКИЙ ПРОЕКТ – ПРАКТИЧНА СКЛАДОВА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ МОЛОДІ

Невинна Г. Я.
кандидат історичних наук,
доцент кафедри політології та міжнародних відносин,
Рівненський державний гуманітарний університет
м. Рівне, Україна

Сьогодні українська молодь стоїть перед багатьма викликами, які виникли внаслідок російсько-української війни, що триває, та тими які виникнуть в період відбудови повоєнної України. Це загрози, які випробовують рішучість громадян і непохитність усталених норм та правил. Молодим людям потрібно навчитися ці виклики долати через отримання знань про можливості громадянської участі та захисту своїх прав усіма громадянами нашої держави. Підвищення інтересу держави до громадянської освіти спостерігається також у багатьох європейських країнах. Це зумовлено втратою зацікавленості значної частини населення європейських держав до виборчих процесів, зменшення участі громадян у прийнятті владних рішень, також полікультурністю сучасних суспільств [2].

Одним із завдань вищої освіти України є виховання активних інформованих громадян з активною громадянською позицією. В процесі реалізації цих завдань вищі навчальні заклади спираються на ряд нормативно-правових документів, зокрема: Національну стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні (на 2016–2020 та 2021–2026 рр.), Концепцію громадянської освіти в Україні до 2030 року, Стратегію утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023–2025 роках тощо. Громадянська освіта є частиною візії Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року, що відображено в наступній цитаті: «соціально активні та відповідальні громадяни з утвердженою українською національною та громадянською ідентичність на основі суспільно-державних (національних) цінностей України живуть у державі, яка є частиною європейського та євроатлантичного простору, де забезпечено конституційні права і свободи людини та громадянина, досягнуто єдності в суспільстві, подолано суперечності соціокультурного. мовного та регіонального характеру» [4]. Одним з пріоритетних завдань Стратегії для досягнення поставлених цілей є формування активної життєвої та громадянської позиції, здатності брати участь у житті суспільства, органів місцевого

самоврядування та управління на різних рівнях, зокрема у волонтерській діяльності [4].

Вища освіта відіграє надзвичайно важливу роль у формуванні громадянського суспільства та виховання активних інформованих громадян. Концепція викладання громадянської освіти в українських вищих навчальних закладах формується під впливом європейських практик, власного історичного досвіду та викликів сучасності. Зміст освітніх програм, які пропонуються українськими вишами, інтегрують європейські стандарти освіти для сталого розвитку, міжкультурного діалогу, прав людини та громадянської участі [3]. Освітні програми бакалаврського та магістерського рівнів вищої освіти передбачають вкладання обов'язкових або вибіркових навчальних курсів, які дають знання та формують соціальні навички. Для освітніх програм галузі знань А Освіта та Соціальні науки, журналістика та інформація навчальні дисципліни, які формують громадянські компетентності є обов'язковими.

Зміст громадянської освіти залежить від спеціальності, яку здобуває здобувач вищої освіти, рівня освіти та освітньої програми, на якій навчається майбутній фахівець. Базові модулі присутні у більшості освітніх програм, в яких передбачено вивчення таких навчальних дисциплін як «Політологія», «Історія та теорія демократії», «Основи демократії», «Демократія: від теорії до практики», «Історія української державності», «Громадянська освіта та методика її навчання», «Історія української ідентичності», «Інноваційне навчання громадянської освіти» тощо.

Тобто, в Україні переважає інтегрований підхід, тому громадянська освіта є складовою різних навчальних дисциплін. Застосовується комплексний підхід, орієнтований не лише на теоретичні знання, а й на формування навичок дискусії, командної роботи, участі у суспільній ініціативі [3, с. 136].

Ефективна участь молоді у демократичних процесах потребує ще й певних навичок, а саме: критично мислити, приймати відповідальні рішення аналізувати, оцінювати інформацію, обговорювати складні питання та враховувати думку іншої сторони, оцінювати надійність джерел інформації, відстежувати поточні події, формулювати питання, використовувати різні стратегії для пошуку інформації, підсумовувати інформацію в різних формах (письмовій, усній, графічній), працювати командою, проявляти лідерські якості, вміти вирішувати проблеми, вміти аргументовано відстоювати свою позицію.

Важливо додати, що навчальні курси з громадянської освіти забезпечують набуття студентами усіх загальних компетентностей, які передбачені усіма освітніми програмами. Це зумовлено тим, що громадянська активність та участь може проявлятись у всіх сферах життя держави та громадянина незалежно від професійної сфери.

Складовими навчальних курсів з громадянської освіти є теми про принципи демократії, права людини, ліберальну демократію, громадянське суспільство та громадянську участь. Викладання курсів з громадянської освіти для здобувачів вищої освіти передбачає активне

використання інноваційних форм навчання, а саме: інтерактивні заняття, які можна адаптовувати для навчання онлайн, дискусії, дебати, симуляційні ігри, проектна діяльність з реальними громадськими ініціативами, волонтерство як частина навчального процесу, критичний аналіз законодавчих актів тощо [3, с.136].

Особливо варто наголосити на недостатності самих лише теоретичних знань. Важливими є навички, які потрібно вчити і практикувати. Саме процес навчання та розвитку навичок і є метою студентського проекту – практичної складової громадянської освіти молоді.

Обов'язковою практичною складовою вивчення курсу «Демократія: від теорії до практики» є захист студентського проекту. За методологією, розробленою авторкою курсу Грір Берроуз, студентський проект складається з кількох компонентів, які є обов'язковими до виконання. Варто зауважити, що роль викладача за даною методологією окреслюється менторською підтримкою та корекцією роботи студентів, що корелюється зі студентськоцентричним підходом, де студент є головним учасником освітнього процесу. Для ефективного виконання проекту авторка пропонує покрокову інструкцію, яка складається з десяти компонентів [1, с. 9]. Першим завданням є визначення суспільноважливої проблеми для дослідження. На цьому етапі студенти вчаться працювати командою та взаємодіяти між собою, толерувати думку іншого, також проявляються лідерські якості учасників. Наступний крок передбачає планування дослідження проблеми. На цьому етапі студенти вивчають зміст проблеми (варто досліджувати чи ні), свої ресурси, можливості залучення донорів тощо. Подальші кроки визначають план роботи та стратегію досягнення основної мети – реалізацію поставлених завдань.

Одним з прикладів студентського проекту є проект «Вулиці, що не мовчать», який підготували студенти другого курсу, що вивчають політологію та міжнародні відносини. Метою даного наміру є заповнення інформаційних прогалин щодо змісту назв вулиць м. Рівного (Україна) та донесення отриманої інформації до цільової аудиторії через картографічний вебсервіс Гугл Мапи. Під час роботи над проектом, студенти вчилися працювати з джерелами інформації та власне інформацією, що є важливими навичками в сучасному інформаційному світі.

Даний проект має потенціал до масштабування самостійно та через співпрацю з громадськими організаціями, органами місцевої влади та іншими зацікавленими особами.

Ознайомитись з проектом можна за покликанням https://maps.app.goo.gl/EP4Us5DSbECP3AhY6?g_st=ac .

Ще одним прикладом студентського проекту є робота здобувачів вищої освіти магістерського рівня, які навчалися на освітніх програмах Політологія, Міжнародні відносини та Історія та громадянська освіта. Проект збереження пам'яті про випускників, які загинули в російсько-українській війні «Дякуємо за можливість навчатися» має на меті

сформувати стійку культуру пам'яті в університетському середовищі шляхом вшанування випускників, які загинули в російсько-українській війні.

Робота виконана у вигляді меморіального стенду, який містить портрети загиблих випускників та QR-код з розширеною інформацією (презентація).

Ознайомися з проектом можна за покликанням https://docs.google.com/presentation/d/1s326zII-NaHTolyukO8n81M5KNbEM95k8dvb6BLdcQI/edit?usp=sharing.

Таким чином, студентський проект є ефективним інноваційним методом навчання, сприяє розвитку у здобувачів вищої освіти соціальних та професійних навичок. Особливо важливою є універсальність даного методу для навчання на усіх освітніх програмах. Також даний метод є практичним продовженням засвоєння теоретичних знань і сприяє підвищенню академічної успішності студентів. Студентські проекти можуть досліджувати будь-яку тематику та спрямовуватись на вирішення будь-якої проблеми. Широке застосування цифрових технологій, технологій штучного інтелекту з поєднанням інтерактивних методів викладання має значні перспективи впровадження в освітній процес методу студентського проекту та має значний потенціал для розвитку та масштабування.

Таким чином, вищі навчальні заклади України відіграють ключову роль у забезпеченні студентської молоді освітою, яка відповідатиме сучасним вимогам та сприятиме формуванню компетентностей, необхідних для подальшого розвитку українського суспільства у воєнний та поствоєнний період.

Література:

1. Берроуз Г. Посібник для студентів. Демократія: від теорії до практики. Видання друге доповнене. К.: Федоров О.М., Друкарський двір Олега Федорова", 2019. 100 с.

2. Кравченко Т.В. Громадянська освіта як необхідна передумова існування людини в правовому суспільстві (на прикладі досвіду Великобританії). *Молодий вчений* № 11(87), 2020. URL: https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/229. (дата перегляду 10.08.2026 р.)

3. Медвідь О. Концепція викладання громадянської освіти у вищих навчальних закладах Польщі. *Axis Europae,* 8, 2025, 133–142 с. URL: https://ae.eessc.org.ua/article/view/348615/336569. (дата перегляду 04.08.2026 р.).

4. Стратегія утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-%D0%BF#Text. (дата перегляду 04.08.2026р.)